

MIKKELI 2020

SISÄLTÖ

MIKKELI 2020	3
<i>Matti Malinen & Soile Kuitunen</i>	
KESTÄVÄTKÖ PAIKAT?	6
<i>Torsti Hyyryläinen</i>	
UUDISTUVA JA AVARTUVA KAUPUNKITILA	8
<i>Pasi Mäenpää</i>	
VOIMISTUVA PALVELULIIKETOIMINTA	10
<i>Markku Virtanen</i>	
IHMISISTÄ KILPAILUKYKYÄ	12
<i>Timo Aro</i>	
KANSALAISTEN OSALLISUUS	14
<i>Paneelikeskustelu</i>	
YKSITYINEN ARKI JA PERHEKESKEINEN VAPAA-AIKA	16
<i>Riitta Hanif</i>	
MIKKELIN KAUPUNKISEUTU 2020-LUVUN ARVORISTEYKSISSÄ	18
<i>Torsti Hyyryläinen</i>	
MIKKELI 2020 -LUENTOSARJAN ALUSTAJAT	21
VALIKOITU KIRJALLISUUS	22

MIKKELI 2020

SUOMEN KUNNISSA ELETÄÄN ENNENNÄKEMÄTTÖMÄN MUUTOKSEN AIKOJA. Kuntia yhdistyy, palveluiden järjestämistä ja tuotantoa uudistetaan, elinvoimaa etsitään uusista kasvun lähteistä. Hyvinvointiyhteiskunnan perustaa koetellaan ankarasti, ja on pakko löytää uusia ratkaisuja yhä vaikeammiksi käyviin yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Käynnistimme Mikkeli 2020 -luentosarjan tilanteessa, jossa kuntarakennemuutoksen seuraavasta aallosta oli vasta kapea aavistus. Sarjan idea syntyi kaupungin elinvoima- ja kilpailukykystrategiaa laadittaessa. Totesimme, että olisi hyvä, jos voisimme osaltamme nostaa esille sellaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä, joiden pohdinta on välttämätöntä kaupungin tulevaisuuden kannalta.

Luentosarjan runko muotoutui varsin ripeästi. Hyvinvointiyhteiskunnan ja sen perusyksiköiden – kuntien – kohtalon kysymykset liittyvät ainakin palveluihin, työvoimaan, osallisuuteen ja demokratiaan. Alueellemme tärkeä

menestystekijä on myös vapaa-aika. Mikkeli 2020 -luentosarja sai sisältönsä näistä teemoista. Luentosarja toteutettiin 13.10. 2010–21.9.2011.

Kehittäminen tapahtuu vuoropuhelun kautta. Yleisöluentojen järjestäminen on yksi yliopistojen yhteiskunnallisen vaikuttamisen muoto, ja yliopistokeskus on halunnut tätä kautta tuoda omaa kontribuutiotaan keskusteluun Mikkelin tulevaisuudesta. Luentosarjan tavoite oli herättää keskustelua ja siinä sarja täyttikin tavoitteensa.

Pidät nyt käsissäsi luentosarjan pohjalta tehtyä julkaisua. Esitetyt kommentit ja näkemykset ovat luennoitsijoiden mielipiteitä, eivätkä edusta kaupungin virallista näkemystä. Asiantuntijoiden näkemykset osuvat kuitenkin monin paikoin hyvin yhteen niiden toimenpiteiden kanssa, joita Mikkelissä on jo tehty tai aloitettu. Samoin tutkijoiden näkemyksillä on kiinteä yhteys siihen yhteiskunnalliseen keskusteluun, jota tällä hetkellä Suomessa kiivaasti käydään. Toivommekin, että tästä julkaisusta on sinulle hyötyä!

Julkaisun ovat luentosarjan pohjalta koonneet ja toimittaneet tutkimusjohtaja *Torsti Hyyryläinen* ja suunnittelija *Riitta Kaipainen* Helsingin yliopiston Ruralia-instituutista. Kiitokset heille ansiokkaasta työstä! Kii-tämme samalla myös luentosarjassa esiintyneitä asian-tuntijoita sekä paikalla olleita Mikkelin elinvoimasta ja tulevaisuudesta kiinnostuneita kuntalaisia.

Mikkelissä tammikuun pakkasilla 2012

MATTI MALINEN

pääsihteeri, FM, Mikkelin yliopistokeskus

SOILE KUITUNEN

kehitysjohtaja, VTT, Mikkelin kaupunki

KESTÄVÄTKÖ PAIKAT?

13.10.2010

TORSTI HYYRYLÄINEN, *tutkimusjohtaja, HT,*
Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti

SEMINAARISARJA ALKOI TARKASTELEMALLA GLOBAALEJA KULTTUURISIA JA EKOLOGISIA TRENDIÄ SEKÄ NIIDEN LUOMIA UHKIA JA MAHDOLLISUUKSIA PAIKALLISELLE KEHITYKSELLE. Elämme maailmanlaajuisesti verkottuneessa toimintaympäristössä, jossa niin ihmiset, tieto kuin tavaratkin liikkuvat rajoista välittämättä. Tiedon merkitys korostuu sekä tuotantotekijänä että päätöksenteon perusteena. Muutoksesta on tullut olotila ja verkottumisesta normi.

Julksen talouden tiukentuminen tulee heikentämään valtioiden mahdollisuuksia osallistua tulevaisuudessa muutoksen hallintaan torjumalla julkisin interventioin rakennemuutosten kielteisiä vaikutuksia. Voimalla virtaavassa maailmassa keskeiseksi muodos-

tuukin muutoksen paikallinen hallinta. Suomessa kunnat ovat muutoksen paikallisen hallinnan keskiössä. Aluekehityksessä korostuu kaupunkiseutujen merkitys. Niiden oma politiikka sekä kyky uudistua ja vastata muutoksiin tehokkaasti omia voimavaroja käyttäen nousee merkittäväksi menestystekijäksi.

Vuonna 2020 Mikkelin kaupunkiseudulla toimitaan todennäköisesti uuden kuntalain puitteissa. Se mahdollistaneekin useampia kuntamalleja. Kuntien suhde valtioon on todennäköisesti myös nykyisestä kehittynyt. Uusi työnjako näkyy esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon organisoinnissa ja rahoituksessa.

Niukkuuden ajassa korostuvat tehokkuus ja vaikuttavuus. Kaupunkiseudun toimijoiden yhteistyö korostuu. Paikallisten toimijoiden olisi pyrittävä ennakoimaan isoja muutoksia ja varautumaan radikaaleihinkin muutoksiin:

- *ilmasto-, energia- ja ruokapolitiikassa*
- *työvoima- ja maahanmuuttopolitiikassa*
- *tietoyhteiskuntakehityksessä, mukaan lukien mediakentän muutos*

UUDISTUVA JA AVARTUVA KAUPUNKITILA

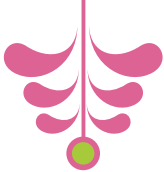
15.11.2010

Pasi Mäenpää, *kaupunkitutkija, VTT*

Helsingin yliopisto

8

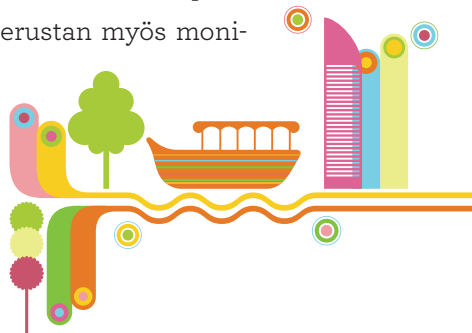
MÄENPÄÄN MUKAAN KAUPUNKI ON SUOMESSA AINA TULEVAISUUSPROJEKTIO — UTOPIA, JOSTA TULEE TAVOITE. Utopia ei kuitenkaan voi olla rationaalisen toiminnan perusta, sillä sitä ei voida koskaan tavoittaa. Suomessa puhutaan paljon siitä, ettei meillä ole oikeata kaupunkikulttuuria. Ajatuksemme kaupunkikulttuurin puutteesta ovat kuitenkin syntyneet kaupungeissa. Vain kaupunkilainen kokee kaupungin puutetta. Tämän taustalla on eurooppalaisen kaupungin kaipuu ja ihannointi. Kaupunkikulttuurimme on kuitenkin yksi eurooppalaisen kulttuurin muunnelmista.

Suomi on Mäenpään mukaan läpikaupungistunut, paitsi identiteetiltään. Suomalaiset haluavat identifioitua luonnonläheiseen suomalaisuuteen, mutta elävät ja toimivat kuin kaupunkilaiset. Meidän olisikin kehitettävä käsitystämme kaupungista. Suomalainen kaupunki on hajakaupunki, joka sisältää monenlaista kaupunkimaisuutta ja kaupunkilaisuutta. Suomalaisena erityispiirteenä on avara urbanismi, joka on positiivinen lähtökohta kaupunkien kehittämiseen jo olemassa olevan moninaisuuden pohjalta. Kaupunkikäsityksessämme painottuvat avarat näkymät ja väljä tilan tuntu.

9

Mikkelin kohdalla tämä tarkoittaisi oman urbaanin ihanteen ja elämäntavan etsimistä. Kaupunkia ei siis tarvitse keksiä tai tuoda jostain muualta, vaan sitä pitää kehittää omista lähtökohdistaan edelleen. Mikkelä ei pidä tiivistää ”oikeaksi kaupungiksi” vaan kehittää tiiviitä kaupunginosia moninaistamaan ja avartamaan kaupunkia edelleen. Tämä tarjoaa hyvän perustan myös monikulttuuristumiselle.

VOIMISTUVA PALVELULIIKETOIMINTA

29.11.2010

Markku Virtanen, *professori*

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu

VIRTANEN ANALYSOI MIKKELIN KAUPUNGIN NYKYISIÄ STRATEGISIA LINJAUKSIA JA HAHMOTTELI VISIOTAAN MIKKELISTÄ SAIMAAN RANNALLA SIJAITSEVANA HYVÄN PALVELUN SEUTUKESKUKSENA. Hänen mukaansa tulevaisuuden kaupunkiseudun kilpailukyky on keskeisesti juuri palvelukilpailukykyä. Nyt kilpaillaan tulevaisuuden palveluilla.

Taloudellisesti merkittävien sosiaali- ja terveystalouksien kohdalla olisi pohdittava niin pienten ja keskisuurten kuin paikallistenkin yritysten asemaa ja mahdollisuuksia palvelutuotannossa. Tässä pohdinnassa olisi Virtasen mukaan otettava huomioon myös suomalaisen omistajuuden merkitys yrityksissä.

Tavoitteena tulisi olla laadukas palvelurakenne ja infrastruktuuri, joka tarjoaa parhaat mahdolliset olosuhteet yrityksille ja asukkaille. Esimerkiksi kestäväälle pohjalle rakennettu energia-, jäte- ja vesihuolto olisi koko seutukunnan kilpailutekijä.

Mikkelin palvelurakenne on riippuvainen toimijoiden tulevista arvoalinnoista ja asenteista. Esimerkiksi rakentamisen energiatehokkuutta 2020 koskevat päätökset on tehtävä nyt. Palveluita, yhdyskuntarakennetta ja kaupungin konserniohjausta on ajateltava kokonaisuutena. Kilpailutuksessa on oltava riittävästi alueellista itsekkyyttä, etteivät veroedut valu alueelta ulos.

IHMISISTÄ KILPAILUKYKYÄ

27.1.2011

Timo Aro, *tutkija, VTT*

ARON LÄHTÖKOHTANA OLI AJATUS, ETTÄ KAIKKI ALUEET JA KAUPUNKISEUDUT OVAT GLOBAALIN KILPAILUN KOhteena RIIPPUMATTA NIIDEN HISTORIASTA, SIJAINNISTA, KOOSTA TAI TUOTANNOSTA. Menestyminen on kiinni kilpailukykyisestä osaamisesta ja asemasta verkostoissa. Aron mukaan painopiste tulee siirtymään kaupunkiseutulähtöiseen aluekehittämiseen.

Alueiden välinen pirstoutuminen ja polarisoituminen kiihtyy. Aluerakenne muuttuu yhä kaksijakoisemmaksi. Keskittymis- ja autioitumiskehitys jatkuu samanaikaisesti. Muuttajat pakkautuvat yhä pienemmälle maantieteelliselle alueelle. Suomen väestönkasvu perustuu yhä enemmän maahanmuuttoon (56% vuonna 2009).

Kaupungin demografista kilpailukykyä tarkastelllessaan Aro totesi, että Mikkeliin on vuosina 2000–2010 muuttanut 23 500 henkilöä, keskimäärin 2 136 henkilöä joka vuosi. Heistä työllisiä oli 41%, opiskelijoita 23%, lapsia 12 %, työttömiä 10% ja eläkeläisiä 7%. Siirtolaisuus on Mikkeliissä ollut positiivinen yhtäjaksoisesti vuodesta 1989 alkaen. Mikkelin nettomuuton tulokertymän erotus on keskimäärin -2,6 Meur vuodessa. Vuodesta 1996 lähtien jatkuneen negatiivisen väestökehityksen jälkeen vuonna 2009 kaupungin väkiluvun kehitys kääntyi muuttoliikkeen seurauksena kasvuun.

Mikkeli on vetovoimainen maakunnan sisällä mutta menettää väestöä suurille kaupunkiseuduille (Helsinki, Tampere, Jyväskylä). Aron mukaan nuoret ja työikäiset tulevat hakeutumaan entistä harvemmille kaupunkiseuduille. Kilpailu osaavasta työvoimasta kiihtyy ja vauhdittaa keskittymiskehitystä. Rakennettu etu on ainoa keino kasvaa. Kaupunkiseudun kehittämisessä on tärkeää pitkäjänteisen, omaehtoisen ja strategisen kehittämistoimen jatkaminen.

KANSALAISTEN OSALLISUUS

22.2.2011

Soile Kuitunen, *kehitysjohtaja, Mikkelin kaupunki*
Henrik Hausen, *kyläasiamies, Järvi-Suomen kylät ry*
Niko Uusitalo, *opiskelija, Aalto-yliopisto*
Veli Liikanen, *tutkija, Mikkelin ammattikorkeakoulu Oy*
Tommi Ryhänen, *projektipäällikkö,*
Etelä-Savon tietohallinto Oy

PANEELIKESKUSTELUSSA TODETTIIN, ETTÄ OSALLISTUMINEN TULEE YKSILÖLLISTYMÄÄN JA ERIYTYMÄÄN. Ihmiset valitsevat omat vaikuttamisen tapansa ja tyykinsä. Kunta on yksi tulevaisuuden osallistumisen areenoista ja siten se on väistämättä mukana tässä kehityksessä.

Puolue toimintaan ja perinteiseen yhdistystoimintaan on nykyisin vaikeata saada ihmisiä. Osallistumisen areenoiden pitää monipuolistua myös kunnissa. Kuntalaisille muodostuu erilaisia rooleja, kuten asiakkaan,

kansalaisen ja kumppanin.

Internet on nykyisin tärkeä osallistumisinfon lähde. Sosiaalisesta mediasta on tullut merkittävä keskustelualusta, ei ainoastaan nuorille. Netissä teemat eivät kuitenkaan saisi olla liian abstrakteja, konkreettiset asiat kiinnostavat. Mikkelin kaupungin rooli sosiaalisessa mediassa on vasta muotoutumassa.

Pienessä kaupungissa on vähemmän ”luonnollisia” kohtaamispaikkoja, kuten kahviloita yms. Yhdistysten verkottumisella ja keskinäisellä viestinnällä voitaisiin kuitenkin lisätä vaikuttavuutta. Osallistumattomuuden kulttuurissa hukataan tärkeitä henkisiä resursseja

Mikkelin tulevaisuuden kannalta kansalaisten laajan osallistumiskulttuurin kehittäminen on tärkeä painotus. Esimerkiksi nuoret osallistuvat erilaisten, heitä kiinnostavien projektien kautta. Osallistuminen on laajemmin kansalaisyhteiskuntakysymys, eli kysymys siitä, miten ihmiset kokevat voivansa merkitykselliseksi kokemallaan tavalla vaikuttaa paikalliseen kehitykseen.

YKSITYINEN ARKI JA PERHEKESKEINEN VAPAA-AIKA 23.3.2011

Riitta Hanifi, *tutkija, YTM*
Tilastokeskus

16

Hanifin mukaan palkkatyön ulkopuolisen vapaa-ajan lisääntyminen on pitkä kehitystrendi. Työn tärkeäksi kokeminen on heikkenemässä, ja perheen merkitys on vahvistumassa. Tämä merkitsee laajemmin yksityisen elämänpiirin ja arjen arvostuksen muuttumista. Tämä yksityisyys voi tarkoittaa kodin, perheen, ystävien tai harrastusyhteisöjen merkityksen kasvamista edelleen.

Yksilöllistymisestä huolimatta yhteisöt ja harrastukset, kuten liikunta ovat pysyneet tärkeinä. Mukaan on kuitenkin tullut uusia lajeja, kuten esimerkiksi sau-

vakävely ja sähly. Tieto- ja viestintätekniikka on muuttanut sekä ”aikakäsitystä” että yhteydenpitotapoja. Media on tarjonnan kasvamisen myötä ottanut suuren osan ihmisten ajankäytöstä. Erityisesti vanhemmilla ikäryhmillä mökkeily on edelleen tärkeä harrastus. Saunomisen suosio pysyy.

Sukupuoli- ja sosiaaliryhmittäiset erot ovat tarkastelujaksoina pysyneet melko selvinä. Sukupuolten kulttuuriset tyylit ovat siis pitäneet pintansa. Sukupuolen lisäksi koulutus kuitenkin vaikuttaa valintoihin. Yhdistystoimintaan osallistutaan edelleen kaikissa ikäryhmissä. Ammatillisen yhdistyksen toimintaan osallistuminen on kuitenkin laskenut vuodesta 1981 vuoteen 2002 merkittävästi, 21%:sta 8%:iin. Poliittisten puolueiden tai vastaavien toimintaan osallistuminen on vastaavasti laskenut 6%:sta 2%:iin.

Mikkelin seudun elinkeinoelämän ja talouden kannalta monimuotoista vapaa-ajan viettämistä tukevien palvelujen kehittäminen muodostuukin tärkeäksi kilpailutekijäksi. Nämä palvelut ovat tärkeitä niin vakituksille asukkaille kuin seudun lomaileville mökkiläisille.

MIKKELIN KAUPUNKI- SEUTU 2020-LUVUN ARVORISTEYKSISSÄ 21.9.2011

Torsti Hyyryläinen, *tutkimusjohtaja, HT,*
Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti

18

LUENTOSARJAN PÄÄTÖSSEMINAARIN TEEMA OLI SEUTUKAUPUNKI. Tilaisuudessa kuultiin virkamiesjohdon puheenvuoroja Mikkelin (*Soile Kuitunen*) lisäksi Kouvolan (*Lauri Lamminmäki*) ja Seinäjoen (*Erkki Välimäki*) kaupunkiseutujen kehityksestä ja kuntiin kohdistuvista taloudellisista, kulttuurisista ja hallinnollisista muutospaineista. Kaupungit ovat toisaalta hyvin erilaisia, toisaalta niillä on monia yhteisiä haasteita.

Käyttökielessä seutu on melko avara käsite. Sillä ei myöskään ole täsmällistä hallinnollista vastinetta. Alueellisessa kehittämisessä kaupunkiseutujen merkitys näyttää kuitenkin vahvistuvan. Kaupunkiseutu voidaan

ymmärtää laajahkoksi maantieteelliseksi alueeksi, toimintaympäristöksi tai avaran urbanismin tilaksi. Haasteena on kehittää seututasoista hallinnan osaamista, kykyä sopeutua ja reagoida globaalin toimintaympäristön haasteisiin.

Vuonna 2020 Mikkelin kaupunkiseudun on oltava nykyistä tiiviimmän ja alueellisesti laajemman yhteistyön piirissä. Kuntalaisten, viranhaltijoiden, poliitikkojen ja asiantuntijoiden olisi löydettävä nykyistä paremmin toistensa osaaminen sekä uusia rooleja alueen kehittämisessä. Ratkaisuja oman elinvoiman kehittämiseen on etsittävä yhteisvoimin. Vastakkainasetteluista taajamien välillä tulee päästä vahvistuvaan kumppanuuteen.

19

”Kantasuomessa *seuthus*, joka on todennäköisesti muunnos sanoista *southos* tai *southus*, jotka ovat kaikki peräisin teonsanasta, joka nyky-suomessa on *soutaa*. Seutu on ollut alun perin paikka, jossa on ollut helppo *soutaa*.”

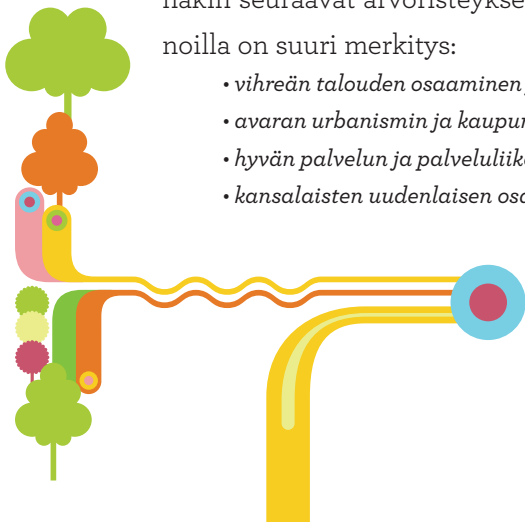
Veijo Meri, *Sanojen synty*, 2002

Kaupunkiseudun pitää avoimesti linjata oma, kestävä kehittämispolitiikkansa ja välittää siitä avoimesti tietoa eri medioiden kautta. Seudun tulisi ennakoiden sopeutua uuden kuntalain muutoksiin ja kiristyvään kuntatalouteen. On myös löydettävä edellä käyviä ratkaisuja paikallisdemokratiaan ja uuteen kansalaisuuteen. Peruspalvelujen järjestämisessä on jatkettava seudullisten palveluverkkoratkaisujen kehittämistä. Seudun tulisi pyrkiä näkyväksi ja aktiiviseksi osapuoleksi laajoissa kansallisissa ja kansainvälisissä osaamis- ja kehittäjäverkostoissa.

Mikkelin kaupunkiseudun tiekartassa 2020 on ainakin seuraavat arvoristeykset, joissa strategisilla valinnoilla on suuri merkitys:

- *vihreän talouden osaaminen ja hyödyntäminen*
- *avaran urbanismin ja kaupunkikulttuurin luominen*
- *hyvän palvelun ja palveluliiketoiminnan edistäminen*
- *kansalaisten uudenlaisen osallistumisen vahvistaminen*

MIKKELI 2020 -LUENTOSARJAN ALUSTAJAT

Timo Aro

Riitta Hanifi

Henrik Hausen

Torsti Hyyryläinen

Soile Kuitunen

Sami Kurki

Lauri Lamminmäki

Veli Liikanen

Matti Malinen

Pasi Mäenpää

Tommi Ryhänen

Niko Uusitalo

Markku Virtanen

Erkki Välimäki

21

VALIKOITU KIRJALLISUUS

Seuraavaan on koottu seminaarin alustajien suositusten perusteella kirjallisuutta, joka soveltuisi vuoteen 2020 kurottautuvalle Mikkelin kehittäjälle.

- Eriksson, Kai 2009. *Maailma ilman ulkopuolta. Verkos tot yhteiskunnallisessa ajattelussa*. Gaudeamus.
- Heinonen, Sirkka 2009. *Yhdyskuntien kestävä tulevaisuus*. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppa korkeakoulu. Helsingin toimisto.
- Liikkanen, Mirja (toim.) 2009. *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Gaudeamus.
- Mäenpää, Pasi 2011. *Helsinki takaisin jaloilleen*. Gaudeamus.
- Pietikäinen, Petteri (toim.) 2010. *Valta Suomessa*. Gaudeamus.
- Ylä-Anttila, Kimmo 2010. *Verkosto kaupunkirakenteen analyysin ja suunnittelun välineenä*. Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos. Tampere.

Luentosarjan materiaali on nähtävissä
Mikkelin yliopistokeskuksen sivuilla

<http://www.muc.fi/tapahtumat/luennot-ja-seminaarit/luentojen-materiaalit>

VUOTEEN 2020 ON AIKAA VAIN KAHDEKSAN VUOTTA. Ihmiselle siihen mahtuu kokonainen elämänvaihe, lapsuus. Se on lyhyt, mutta äärimmäisen tärkeä vaihe elämässämme. Tulevat vuodet ovat haastavia myös Mikkelille. Edessä on tärkeitä valintoja. Ratkaisuilla luodaan edellytyksiä erityisesti tulevien kaupunkilaisten hyvinvoinnille.

*Tähän kirjaseen on koottu
Mikkeli 2020 -luentosarjan alustajien
tulevaisuuspohdintoja.*